

SCRISORI AUTOGRAFE MIHAIL KOGĂLNICEANU ÎN FONDUL DOCUMENTAR BOTOȘĂNEAN*

STELA GIOSAN**

Mihail Kogălniceanu, personalitate multilaterală, istoric, om politic, scriitor, a desfășurat o largă activitate și pentru propășirea patriei și a poporului român în veacul al XIX-lea, înțelegând din vreme necesitatea creării și dezvoltării industriei în patria sa.

În călătoria sa spre Luneville, unde tatăl său vornicul Ilie Kogălniceanu îl trimite la studiu împreună cu cei doi fii ai domnitorului M. Sturza, Mihail Kogălniceanu observă atent locurile pe unde trecea diligența pe traseul Botoșani, Ițcani, Lemberg, Viena, Strasbourg, făcând neîncetat comparație cu ceea ce lăsase în Moldova, aspecte pe care le comunică tatălui prin scrisori des expediate.

Ajuns mai târziu la Berlin, Mihail Kogălniceanu scrie tatălui său că se interesează de dobândirea unor cunoștințe teoretice și practice care să-i folosească mai târziu când va face „fabrici” în Moldova.

Sosind în patrie în 1838, Mihail Kogălniceanu intenționa să activeze în domeniul industriei grafice, reușind de altfel să-și realizeze această dorință între 1840 și 1845, când conduce o întreprindere tipografică editorială. Revista „*Foae pentru agricultură, industrie și negoț*” din 1840 se dorea să fie, după cum o arată și titlul ei, o tribună pentru dezvoltarea chestiunilor legate de industrie, dar care din cauza conservatorismului factorilor de decizie din perioada respectivă nu și-a atins scopul.

Ilustrativ în acest sens sunt scrisorile autografe ale lui Mihail Kogălniceanu, păstrate în fondul documentar al Direcției Județene a Arhivelor Naționale Botoșani. Una din ele, datată Iași 21 martie 1840, este adresată lui Costache Hurmuzache și conține relatări pe larg privind apariția revistei „*Dacia Literară*”, care „s-a ivit în public alăltăieri, pentru întâiași dată, umedă încă de sub teasc”, precum și despre intențiile sale de a publica o lucrare care să cuprindă pe toți scriitorii români: „*Scriptores rerum romanicarum sive valahicarum*” - „*Cronicarii întâmplărilor românilor sau valahilor*” și „*Istoria literaturii românești*”, cu o antologie din prozaștii și poezii vechi și noi, dar și informații de natură economică: „Poșlina sau dritul exploatării grâului sau popușoiului s-au vândut iconomicos sau mai moldovenește, tâlhărește; consulul a protestat, o a doua vânzare s-a făcut și cu această vânzare a doua, visteria a câștigat trei milioane de lei. Asemenea se zice că și ocnele se vor vinde a doua oară”. (anexa nr. 1)

*Articol preluat din „Acta Bacoviensis”. Anuarul A.N.R.D. J. Bacău, I, 2006, pp. 168-173.

** Director Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale.

Din relatările de mai sus și după cum se cunoaște putem afirma că Mihail Kogălniceanu devenise conștient că numai prin dezvoltarea comerțului și a industriei se va întări burghezia ca o nouă forță socială și economică progresistă, opozabilă boierimii conservatoare. „Căci până când legea nu va fi lege, până când creditul nu va fi statomicit, până când cel mic va fi în voia celui mare, starea de mijloc și prin urmare comerț, industrie și prosperitate nu vom avea”¹. Ba chiar mai mult el susținea ideea necesității desființării privilegiilor feudale în domeniul industriei, anularea impozitelor pe fabrici sau alte întreprinderi industriale.

Înainte de 1850, Mihail Kogălniceanu n-a teoretizat prea mult sistemul de industrie ce trebuia adoptat la noi, dar încă de pe atunci era conștient de importanța creării marii industrii, inclusiv a fabricilor. Ulterior a avut posibilitatea să-și înfăptuiască această idee, cerând la 3 septembrie 1852 acordarea unui privilegiu prin care să i se asigure funcționarea nestânjenită și în exclusivitate pe timp de 18 ani a unei fabrici de postav și încheierea unui contract aferent de furnituri pentru armată. Privilegiul i s-a acordat însă numai pe timp de 12 ani, exclusiv termenul de doi ani necesar înființării fabricii și fără contractul solicitat inițial.

Fabrica instalată la confluența Ozanei cu Neamțul la Blebea, era sub raportul organizării o întreprindere complexă și va fi pusă în funcțiune începând din anul 1854.

Referitor la acest lucru Mihail Kogălniceanu scria Mitropoliei la 18 octombrie 1852² că a construit fabrica din „dorința de a da un izvor de îmbogățire Tîrgului Neamț” pe un vad de pîuă neîntrebuințat și cu loc neîndemânatic pentru agricultură, luat de la starețul Mănăstirii Neamț în schimbul „a zece oacă de ceară anual pe care trebuia să le dea mănăstirii” și plata unui bezmăn (anexa nr. 2).

Referindu-se la dotarea fabricii de postav, Mihail Kogălniceanu scrie în continuare în această a doua scrisoare, „ am și alcătuit mastru pentru înjghebarea mașinilor fabricei, pentru altele am și făcut comanda la Iacobeni, am și plătit cărămidari și salahori, plătind chiar și calfe de arhitect, voind a începe săparea gârlei chiar în toamna aceasta, ca în primăvară să și încep zidirile”³. La început mașinile ei au fost acționate prin cădere de apă iar de la 1 mai 1856 cu vapori, investiția proprietarului pentru aceasta ridicându-se la peste 40.000 galbeni⁴.

Solicitând înțelegerea mitropolitului pentru „asemenea folositoare fabrică”⁵, Mihail Kogălniceanu îi face cunoscut greutățile pe care le întâmpină din partea călugărilor mănăstirii (care au și ei o fabrică de postav și îi fac concurență) în preluarea locului de amplasare a fabricii.

Dar greutăți de acest fel și alte persecuții va mai avea de întâmpinat Mihail Kogălniceanu și mai târziu, fapt ce va îngreuna producția de postav a fabricii sale. Într-o

¹ Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale (în continuare: D.J.A.N. Botoșani), *Colecția documente*, P.XVII/4; V. Ionescu, *Mihail Kogălniceanu - contribuții la cunoașterea vieții, activității și concepțiilor sale*, București, 1963, p. 245.

² D.J.A.N. Botoșani, *Colecția documente*, P.XVII/9.

³ D.J.A.N. Botoșani, *Colecția documente*, P.XVII/9.

⁴ V. Ionescu, *op. cit.*, p. 246.

⁵ D.J.A.N. Botoșani, *Colecția documente*, P.XVII/9.

altă scrisoare datată 16 decembrie 1853, Iași, Mihail Kogălniceanu nota: „ Dacă Mănăstirea are trebuință de postav, de șaiac de sucman îl poate găsi ... chiar în fabrica mea, care este gata de ai da materialul trebuitor pentru sobor, primind în loc de bani lâna oilor (proprietatea mănăstirii)...”⁶, cerând starețului Naftanail „să întoarne pe părinți și frați de la pieptănași, mașini de tors, stative, forfecărie, teascuri și boiangerie la slujba celor sfinte și la îndeletnicirile prescrise manahilor de canoanele bisericii”⁷ (anexa nr. 3).

Dând în funcțiune cu toate opreliștile fabrica de postav de la Blebea în 1854, Mihail Kogălniceanu s-a preocupat îndeaproape și de crearea unor condiții lesnicioase de muncă pentru lucrătorii săi, clădind în jur locuințe pentru toți și acordându-le și o parcelă de grădină gratuit iar asistența medicală li se dădea pe seama fabricii la Spitalul din Tîrgul Neamț.

În 1855 fabrica producea lunar 5000 de coți de postav de mai multe calități în funcție de lâna folosită (turcană, țigae, merinos), producție redusă dacă se ține seama de concurența fabricilor similare din țară și străinătate. Oricum din informațiile existente oferite de aceste scrisori putem afirma că Mihail Kogălniceanu prin mijlocirea lui Costache Negri, reprezentantul lui Ghica Vodă la Constantinopol, a oferit și Turciei postavuri militare și civile în culorile roșu, albastru, cenușiu, beneficiind de regim vamal preferențial și concomitent a fost furnizor și al miliției moldovenești⁸.

Din cauza multor persecuții la care a fost supus Mihail Kogălniceanu, fiind lipsită și de măsuri protecționiste (pe care le va cere oficial în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza) și terminându-și și banii ce-i investise în întreținerea acestei fabrici de postav, în anul 1874 aceasta va fi concesionată la două case de comerț, una din București și alta din Galați, pentru plata unor datorii, iar apoi colonelului Alcaz, căruia i-a vândut-o, se pare în 1879, care a și transferat-o apoi la Buhuși.

Argumentele lui Mihail Kogălniceanu privind necesitatea măririi și dezvoltării industriei naționale sunt demonstrate și de aceste scrisori aflate la Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale, pe care le-am prezentat pentru stricta informare a celor interesați, lăsând loc de interpretare specialiștilor care se ocupă de activitatea marelui om care a fost Mihail Kogălniceanu, care în timpul vieții a vibrat cu toată ființa sa pentru dezvoltarea și propășirea țării din toate punctele de vedere.

Mihail Kogălniceanu`s autographic letters in Botoșani documentary stock (Summary)

The letters from Botosani documentary stock, relieve, once more, if necessary, the great personality and character of Mihail Kogalniceanu, bookman and politically involved personality of this “genius human kind”, as described by Nicolae Iorga, a personality who lived for nothing but it`s country and it`s fellow coutrymen.

⁶ *Ibidem*, P.XVII/10.

⁷ *Ibidem*.

⁸ A.Z.N. POP., *Pe urmele lui Kogălniceanu*, București 1979, p.158.

Above all, the letters we are referring to relieve, at the same time, Mihail Kogalniceanu's cultural activities – editor-in-chief for many cultural athenaeums and literary, owner of the printer where, for the first time, the “Dacia Literara” athenaeum was released – as well as the financial and economics pursuits – he owned many smalls factories, as well as economic endowment. The letters underline that, in Mihail Kogalniceanu's opinion, there are two essentials things for Romanian nation's welfare and progress: culture and economy. A very cogent example in this direction is the green military cloth factory, owned by M. Kogalniceanu, in Blebea. Being a very good manager, Kogalniceanu succeeded to export its merchandise outside Romanian borders, in Turkey, with Costache Negri's help.

All we have mentioned above constitute the most convincing argument for the fact that Mihail Kogalniceanu lived its entire life for a noble faith/doctrine: “The country needs nothing but enlightenment, progress and life”.

*

Anexa 1

1840 martie 21, Iași

Milostivul meu domn

Această scrisoare v-o scriu în tipografia mea în mijlocul teascurilor și a zețarilor. În minutul acesta am primit scumpul dumnilorvoastre răvaș și îndată mă grăbesc de a vă răspunde. Pricina cea mai mare a lungiei mele tăceri a fost că îndată după primirea manuscrisului dumnilorvoastre am fost trimis de către înălțimea sa la București, împreună cu beizade Iorgu Suțu, spre a lucra la unirea ocnelor Moldovei și a Valahiei, lucru ce din pricina muntenilor nu s-a putut aduce în împlinire. Eu m-am întors, sunt vreo treizeci de zile, de la București și deși eram foarte îndeletnicit cu așezarea tipografiei, totuși n-am lipsit de a întreba pre domnul Euhard de sosirea dumnilorvoastre. Știți ce răspuns mi-au făcut? Acum mă bucur că v-ați întors înapoi, pentru că, așa pot să vă scriu o carte lungă și să pot convorbi cu dumnilavoastră, măcar prin scris.

Novitatea cea mai de căpitenie ce pot să v-o dau este că tipografia mea s-a întemeiat și că „Dacia Literară” s-a ivit în public alaltăieri pentru întâiaș dată, umedă încă de sub teasc și o trimet ca la un bărbat ce n-a uitat încă că-i român. În introducerea mea, când vorbesc de bucovineni, am socotit la dumnilavoastră și nădăjduiesc că acturile care vroiai să le dați în tipar la Brașov, le veți trimite „Daciei”. Manuscrisul l-am primit; este un lucru rar, l-am dat cu voia dumnilorvoastre să-l prescrie, pentru că mă găsesc a publica pre scriitorii întâmplărilor românești „Scriptores rerum Rumanicarum sive Valachicarum”. În această colecție vor intra pentru Moldova: vornicul Ureche, Miron Costin, Neculai Costin, Cantimir, hatmanul Ioan Neculce, Gheorghe Carp, Beldiman; pentru Valahia: Radu Greceanu, Radu Popescu și o călugăriță anonimă; pentru Ardeal pre Șincai.

Un scriitor lucrează zi și noapte la copierea manuscrisului; așadar nădăjduiesc să vi-l trimet prin domnul Cubelca; dacă însă până atunci nu se vor pute sfârși aștept hotărârea dumilorvoastre. Asemine pregătesc „Istoria Literaturii Românești” cu o antologie din prozăiștii și poeții vechi și noi.

Dumneavoastră sigur veți opreți această întreprindere și aștept cooperarea patriotică a dumatile, trimetându-mi orice documenturi puteți ave și eu cu mulțămire vi le voi întoarce înapoi.

Cât pentru litere nu pot destul a vă mulțami pentru bunătatea ce ați avut de a stărui ca să sfârșească mai degrabă fiindu-mi foarte trebuitoare. Novitale am foarte puține să va dau; mai toate le veți găsi în „Telegraful Daciei”. Negruzzi și eu am luat asupră-ne direcția teatruilor franțez și românesc din lași pentru seria viitoare. Pregătirile s-au și început și nădăjduiesc că la anul viitor vom ave actori românești destul de buni.

Cum pentru ceea ce atinge de știri politice aveam destule. Poșlina sau dritul exportării grâului și popușoiului s-au vândut iconomicos sau mai moldovenește tâlhărește; Consulul a protestat; o a doua vânzare s-a făcut și cu această vânzare, a doua, visteria a câștigat trei milioane de lei. Asemine se zice că și ocnele se vor vinde a doua oară. Lupușorul Balș se vornește că se va numi logofăt din Lăuntru, iar nu a Dreptății. Însă nici aceasta nu o cred pentru că el a fost cel mai mare stăruitor ca să se vândă poșlina tâlhărește. Cea mai mare a me rugăminte este să binevoiți a ne cinsti cu colaborarea dumatile, după principiile arătate în introducția „Daciei Literare”. Alte novități nu știu nicidecum. Toate sunt liniștite, dar pentru aceasta toate nu sunt bune. În norod domnește o mare ură asupra deputaților care nu s-au arătat nici într-un chip vrednici de chemarea lor. Știți ce este de mirat, tocmai acei tineri. Tocmai bărbații veacului al nouăsprezecelea sunt acei cari au mai puțină ambiție și care pentru o sută de galbeni sunt gata a-și vinde țara. Publicul îi numește „Cățăluși”, pentru că tocmai ca niște căței umblă prin pregiurul visternicului. O mare ură este și asupra călugărilor greci care au jumătate din moșiile Moldovei. Toți doresc și așteaptă ca stăpânirea să le eie aceste averi și să le unească cu veniturile statului. Însă pentru aceasta va mai trece încă multă apă pe sub Podul Roșu de pe Bahlui, căci stăpânirea din nenorocire este oprită de a face un asemenea pas.

Aștept domnul meu cu cea mai mare nerăbdare răspunsul dumatile, mai ales în ceea ce să atinge de manuscris și de colaborare.

Și sânt a dumatile prea plecată slugă și prieten adevărat.
Kogălniceanu.

P.S. Pentru bunele a deputaților vrei să-ți dau o pildă. Stăpânirea a înfăoșat un proiect liberal ca nici un ispravnic să nu poată fi ales deputat în ținutul său, fiindcă ar pute înriura asupra alegerii. Proiectul s-a aruncat. De ce? Pentru că fieștecare deputat trage nădejde că va fi și ispravnic. Guvernul este liberal și adunarea despotică.

D.J.A.N. Botoșani, *Colecția Documente*, P XVII/4, original.

Anexa 2

1852 octombrie 18

Înalt prea sfințite părinte,

De la ocârmuire am dobândit privilegiul pentru înființarea unei fabrici de postav. Dumnealui vornicul bisericesc prețuind folosul ce ar rezulta pentru țară, prin o asămine instituție de îndată au binevoit a-mi propune de a-mi da locul și vadul trebuitor pentru o asămine fabrică pe orice moșie a clerului. Interesele mele ca posesor a moșiei Târgu Neamț proprietate a Sf. Mănăstiri Neamț și Secu și mai ales dorința de a da un izvor de îmbogățire Târgului Neamț, pre care în urma stăruința mele ca plenipotent a mănăstirii l-am lipsit de speculația velniților ce era singurul său rang de industrie, m-au îndemnat ca pentru întemeierea fabricii mele să dau protie acestui târg. Găsind dar pe moșia Târgu Neamț, un mic vad de pîuă neîntrebuințat și cu loc neîndemănatic pentru agricultură, am cerut de la părintele stareț, ca să binevoiască a-mi da acest vad și cu patru fălci loc cu bezmăn în ceară potrivit așezământului din vechi statornicit pentru toate locurile ce se dau pentru binale și alte așezări pe moșia Târgul Neamțul, și întocmai după condițiile cu care asămine locuri se dau și la alte fețe. Părintele, starețul, prețuind că o asemine fabrică n-ar putea decât să contribuieze la bunăstarea și înflorirea Târgului Neamț, au însărcinat pe părintele cămăraș ca să margă la fața locului și să se încredințeze că acest vad și loc cu fabrică întrebuințat, și că prin darea sa nu să jicnea nici un interes de a mănăstirei.

În urma localei cercetări și a încredințării date de părintele cămăraș, că prin darea acestui loc nu să pricinuie nimăruî nici o pagubă, părintele starețul au și binevoit a mi-l da cu condițiile cerute de condica civilă și potrivit hrisovului târgului, cu deosebire numai că în vreme când târgoveții de Neamț pentru asămine locuri nu plătesc decât dijmă, ori 15 lei, ori giunălate ocă de ceară pe an, eu m-am primit de bună voie a da mănăstirei anual câte zece ocă de ceară. Și așa, au rămas să să facă numai actul de a cărui iscălire s-au întârziat numai prin pregătirea părinților de a primi pre înalt preasfinția voastră și pe Domnul Stăpânitor. Eu, însă răzămându-mă în blagoslovenia părintelui stareț, am și alcătuit maistru pentru înjghebarea mașinilor fabricei, pentru altele am și făcut comanda la Iacobenî, am și plătit cărămidari și șalahori, plătind chiar și calfe de arhitect, vroind a începe săparea gârlei chiar în toamna aceasta, ca în primăvară să și încep zidirile.

Acum, însă ducându-mă la mănăstire ca să-mi primesc actul, și să dau și ceara hotărâtă, părintele starețul, mi-au arătat că cu părere de rău nu-mi poate da locul cerut pentru că unii din părinți ar fi arătat înalt preasfinției voastre, că acest loc mi s-ar fi dăruit pe veci, iar nu cu bezmăn, și potrivit așezământului obicinuit. Văzându-ă clevetit de către acești părinți și prin refuzul părintelui stareț întemeiat cu poronca înalt preasfinției voastre, adus în mare păgubire, eu cu toată îndrăzneala apelez la nepărtinirea înalt preasfinției voastre în contra acestei clevetiri, ci ca dovadă vă supun chiar actul ce urma a mi se da. Sigur fiind că în înalt preasfinția voastră voi găsi un luminat judecător și apreciator a unei asemine folositoare fabrici, vă prea rog să vă încredințați de

neadevărul împregiurărilor ce vi s-au arătat și să binevoiți a nu vă împotrivi la o cerere precât de legiuită pe atâta și de importantă pentru țară.

A înalt preasfinției voastre plecat fiu duhovnicesc,

M. Kogălniceanu

18 octombrie 1852

D.J.A.N. Botoșani, *Colecția Documente*, P XVIII/9, original.

*

Anexa 3

1853 decembrie 16, Iași

Înalt preasfințite părinte

În anul trecut Mănăstirea Neamțului s-a hotărât ca sa nu mai cumpere de la maici șiiacul trebuitor pentru îmbrăcăminte soborului, ci să-l lucreze de-a dreptul, prin părinți și frați, socotind că cu aceasta ar face o economie. Această idee a produs înființarea unei mici fabrici de șaiac în sfânta Mănăstire Neamțului. Tot atunci am dobândit și eu de la ocărmuire privilegiul de a așaza o fabrică de postav, iar prin articolul al trei-lea mi s-a statornicit ca nimine, afară de mine, să nu poată așeza fabrică de postav în Moldova, în termen de 14 ani. Eu, prin urmare, de atunci aș fi fost în dript de a împiedica fabrica Mănăstirii Neamțului; însă, socotind că aceasta s-ar mărgini numai în lucrarea șaiacului trebuitor pentru sobor, și că lucrători n-ar ave decât părinți și frați prin obștie, am tăcut, așteptând să văd urmare în viitor. Folosindu-se de tăcerea me mănăstirea, însă, din zi în zi s-a sporit întreprinderea industrială, aducând neconținut noi mașini, sporind scaunile și, în sfârșit, înființând și lucrare de postav, cergi și apoi de suman, sub cuvânt că este trebuitor pentru argați, haidăi și ciobani, Pe acest princip, mănăstirea dar ar pute înființa și dubălărie și fabrică de pânză și pălărie și cojocărie și alte nenumărate fabrici, la care, întrebuițând părinți și frați nu știu apoi cine ar mai rămânea pentru slujba celor sfinte, pentru căutarea bolnavilor și neputincioșilor, pentru învățarea celor în întuneric zăcători, toate slujbe care mi să păr mai potrivite cu viața monahicească, decât producerea postavului și sumanului.

Văzând această pășire a mănăstirei pe calea industriei și care ca contrară condițiilor traiului ascet nu s-a întrebuițat vreodinioară, nici măcar în comunitățile religioase a altor culturi eterodoxe și cu atât mai puțin a trebuit să fie învoit într-un sobor ortodox. Eu m-am adresat îndată, după alegerea sa, cătră părintele stareț Naftanail, cu nădejde că preacuvioșia sa, ca barbatul carile cea mai mare parte a vieții sale a pitrecut la poalile altariului, prețuind dignitatea și misia monahicească, va depărta pre părinți și frații soborului de la orice ocupație nepotrivită cu îndatoririle religioase și aceasta, potrivit cu cuvintele înțelepte ce înalta preosfinția voastră le-ați adresat, că îndestulau zidit cu var și cu piatră, să să îndeletnicească în viitor mai mult pentru zidirea nemuritoare a lăcuințelor sufletești. Părintele stareț mi-a făgăduit că va pune un capăt

favricei, întrunând pre părinți și frați de la peptănași, mașină de tors stative, foarfecărie, teascuri și boingerie la slujba celor sfinte și la îndeletnicirile prescrise monahilor de canoanele bisericii. Peste toată așteptarea, însă văd că și mănăstirea își sporește fabrica, silind pe părinți și frați de a lucra la ea, fără voea lor, puindu-i în contact cu lucrătorii nemți ce au tocmit, și începând chiar a vinde postav. Trebuie să declar că aceasta se face fără știrea părintelui stareț. Însă destul este că să face și numai aceasta îmi dă mie drit de a cere închiderea fabricei.

Mie prin urmare me-ar fi lesne cu privilegiul în mână să dobândesc aceasta de la ocârmuirea politicească, însă am socotit de datorie de a mă adresa mai întâi către înalt preasfinția voastră, acela carele capul bisericei Moldovei și singur monah din sfânta mănăstire Neamțul, mai bine decât fiecare altul știți ce este potrivit cu viața monahicească, în general, și cu pitrecerea în întâia lavră a Moldovei îndeosebit. Sânt, dar, sigur că înalta preasfinția voastră veți poronci de îndată închiderea fabricei, conțedierea lucrătorilor nemți și întoarcerea părinților și fraților la slujba altariului, singura chemare pentru care s-au adunat acel sobor, iar nu de a face concurență fabricelor și meseriilor din lume. Dacă mănăstirea are trebuință de postav, de șaiac, de sucman îl poate găsi și chiar în fabrica me, care este gata de a-i da tot materialul trebuit pentru sobor, priimind în loc de bani lâna oilor sale. Și să nu credeți preasfințite părinte că această fabrică este o economie pentru sobor, căci niciodată călugărul, acel care este venit în mănăstire de slobodă voe și pentru mântuirea sufletului, va pute lucra postav așa de ieftin ca lucrătorul mirean, care din această meserie își are câștigul viețuiri sale.

A înalta preasfințiilor voastre pre plecat fiu duhovnicesc și supusă slugă,

M. Kogălniceanu

16 decembrie 1853, Iași

D.J.A.N. Botoșani, *Colecția Documente*, P XVII-10, original.